

Thiel Koben Seem

MINNETALE OVER PROFESSOR TURID KARLSEN SEIM

holdt på møte
4. april 2017

av professor Halvor Moxnes

I et intervju ble Turid Karlsen Seim spurt om hvorfor hun valgte teologistudiet, om hun opplevet det som et kall, men hun svarte at det var mer var ”et ønske om å vinne kompetanse ... Jeg ville bygge meg en selvstendig plattform for autoritet, og få et forhold til kirke og kristendom som jeg kunne stå for med hele min intellektuelle interesse intakt”.¹ Dette er en presis beskrivelse av hva det var som preget hele hennes faglige og offentlige liv: Hun vant en ubestridelig kompetanse som gav henne en selvstendig plattform for autoritet innenfor kirke, universitet og samfunn, nasjonalt og internasjonalt; og i alle sammenhenger var hun drevet av et intenst intellektuelt engasjement.

Hun var den første i flere sammenhenger: Hun var den første kvinne som tok doktorgraden i teologi i Norge i 1990, og samme år ble hun også den første kvinnelige dekan ved Universitetet i Oslo. Når vi nå ser tilbake, virker det som så kort tid siden disse ”første”, men det betydde at hun hadde en viktig rolle som veiviser og banebryter for kvinner, ikke bare innenfor teologi, men i den akademiske verden i det hele.

Turid ble født 8. oktober 1945 i Bergen, med foreldre Lars og Aslaug Karlsen. Hun tok artium ved Bergen katedralskole i 1964 og studerte teologi ved Universitetet i Oslo ifra 1964–1970. Hun var så åpenbart den skarpeste av oss som begynte å studere teologi midt på 1960-tallet, og vi ventet at hun skulle bli den første kvinnelige biskop. Men hun valgte en annen retning. I studietiden la hun også grunnlaget for en sterk interesse for klassisk historie og litteratur som preget henne hele livet, gjennom deltakelse på et av høstkursene ved Det norske instituttet i Roma, ledet av den legendariske H.P. L’Orange.

1. <http://www.apollon.uio.no/portretter/1998/portrett.html>, 30.05 2017.

Etter embetseksamen førte ikke veien direkte inn i forskning, men til undervisning på gymnaset i Volda. Hun kom tilbake til Universitetet i 1978, i midlertidige stillinger og NAVF-stipend. I 1985 ble hun teologisk konsulent i *Mellomkirkelig råd for Den norske kirke*, og dette la grunnlaget for hennes langvarige innsats i økumenisk arbeid. Fra 1986 var Turid Karlsen Seim amanuensis, og fra 1991 professor i Det nye testamentet ved Det teologiske fakultet.

I 1990 tok hun, som den første kvinne i Norge, doktorgraden i teologi innenfor kvinneforskning på Det nye testamentet. Kvinnestudier av Bibelen, særlig Det Nye Testamentet, har alltid hatt betydning for spørsmålet om kvinners rolle i kirken og samfunnet, både for ordinasjon av kvinner til prestetjeneste, kvinnefrigjøring og likestilling, så vel som for morsrollen. Turid Karlsen Seim var engasjert i alle disse spørsmålene, men med sitt blikk for kompleksitet, en kunne kanskje si tvisyn, var hennes forskning aldri direkte politisk. I avhandlingen tok hun opp et uløst problem i dobbeltverket Lukasevangeliet og Apostelgjerningene. Lukas er det evangeliet som har flest fortellinger om Jesus og kvinner, men var han positivt eller negativt innstilt til disse kvinnene? Som kvinneforsker hadde Turid Karlsen Seim en egen profil. I stedet for å fokusere ensidig på kvinner i tekstene, valgte hun å se på *relasjonene* mellom kvinner og menn. Hun fant at Lukas fremstilte kvinnene som idealer for tjeneste i fellesskapet, og dermed som idealer også for mennene. Likevel fikk kvinner ikke oppgaver som ledere eller lærere; de ble forbeholdt menn. Karlsen Seim viste at denne ambivalensen hos Lukas i fremstillingen av kvinner i forhold til menn avspeilet de patriarkalske strukturene i det hellenistiske samfunnet. Derfor ble tittelen på studien: "Det doble budskap. Avhengighet og avstand mellom kvinner og menn i Lukas-Acta", utgitt som *The Double Message. Patterns of Gender in Luke-Acts* (1994).

Boken ble raskt en klassiker innenfor kvinneforskning, og utgangspunkt for et stort faglig og personlig internasjonalt nettverk av kvinneforskere. Gjennom forskning, undervisning og kirkepolitikk ble Turid Karlsen Seim både pioner i kvinneforskning og et forbilde for kvinnelige studenter og prester.

Hun utviklet to temaer fra avhandlingen til selvstendige forskningsområder. Det første gjaldt fødsel og moderskap, der hennes særlige interesse gjaldt bruken av kjønnete metaforer, spesielt i Johannesevangeliet. Dette arbeidet ble til i et samarbeid med Ingvild Sælid Gilhus og Gunhild Vidén om boken: *Farsmakt og moderskap i antikken*, 2009. Fokus her er "å gi innblikk i forestillinger og praksis knyttet til unnfangelse, svangerskap, fødsel

og foreldrerolle”. Med kombinasjonen av kompetanse på Det nye testamente, tidlig kristne tekster, antikk religionshistorie og klassiske tekster gjennomførte de tekstanalyser av fortellinger og myter, og viste verdien av tverrfaglig samarbeid om tekster fra greske, romerske, jødiske og kristne tradisjoner.

Denne tverrfagligheten kom også til uttrykk gjennom et stort anlagt CAS-prosjekt som Turid Karlsen Seim tok initiativ til og ledet i 2006–2007. I dette prosjektet undersøkte den internasjonale forskergruppen hvordan forestillinger om forvandlingen av kroppen og endring av identiteter var felles for troen på oppstandelsen i jødiske og kristne tekster. Resultatet var en rekke studier som åpnet opp for nye perspektiver på tekster om oppstandelse, der den blir sett i sammenheng med kosmologi, endringer gjennom aldring og død, og nyskapelse. Resultatene ble utgitt som *Metamorphoses: Resurrection, Body and Transformative Practices in Early Christianity* (2009). Samarbeidet med denne store forskergruppen viste Turid Karlsen Seims evne til faglig ledelse og hennes brede faglige forankring utover den direkte nytestamentlige forskningen. Dette viste seg i hennes periode som instituttleder ved *Det norske institutt i Roma* i 2007–2015. Med sitt brede engasjement for antikk religion og litteratur og med sine lederegenskaper, ble hun raskt anerkjent og respektert. Hun opparbeidet instituttet som profesjonelt forskningsmiljø, i god kontakt med de andre utenlandske Roma-instituttene. Hun var en god mentor for en gruppe post-doc’er; hun gjennomførte en vellykket feiring av instituttets 50-årsjubileum, og hadde også et økumenisk samarbeid med katolske fagmiljøer.

Som lærer var Turid Karlsen Seim engasjert og engasjerende. Hun var aldri lettvindt, hun undervurderte aldri studenter, og hun viste hvor krevende, men samtidig givende studiet av nytestamentlige tekster kan være. Hun var (nesten) like kritisk og krevende overfor doktorander som overfor seg selv, så det var en utfordring å ha henne som veileder. Samtidig var hun generøs med sin tid og sine råd. Innenfor fagområdet Det nye testamente var hun med på å bygge et kollegafellesskap hvor vi kunne være forskjellige, men med stor respekt for hverandre.

Med sin energi og sitt engasjement var det så å si naturlig at hun ble den første kvinnelige dekan ved Universitetet i Oslo, ved Teologisk Fakultet, fra 1990 til 1995. Hun viste stor evne til gjennomføring av mange store oppgaver i sin dekantid, med blant annet flytting av fakultetet og etablering av nye faglige tilbud. Hun deltok også i en rekke utvalg og komiteer ved universitetet, og i forskningsledelse på nasjonalt plan som leder for Områdestyret for Kultur og Samfunn i *Norges forskningsråd* fra 1997 til 2002.

Internasjonalt hadde Turid Karlsen Seim en rekke verv knyttet til forskning, universitetsledelse og forskerorganisasjoner.² Hun var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi fra 2009. Hun gav de prestisjefylte Shaffer Lectures ved Yale Divinity School, USA, i 2013. I 2015 fikk hun økumenikk-prisen fra Norges Kristne råd, og allerede i 1999 pris som Årets teolog fra Norsk Kvinnelig Teologforening.

Turid Karlsen Seim hadde flere sentrale verv i nasjonalt og internasjonalt økumenisk arbeid, og innenfor teologisk ledelse i den norske kirke. Hun deltok i en rekke kommisjons- og utredningsarbeider og satte sterkt preg på dem. Hun betraktet dette som en sentral måte å utøve sitt faglige ansvar som teolog på. Med sin energiske innsats i disse fora spilte hun en avgjørende rolle i løsningen av viktige kirkelige spørsmål.

Hun var medlem i Kirkenes Verdensråds *Standing Commission of Faith and Order* fra 1991 til 2005, og medlem i den internasjonale romersk-katolsk/lutherske dialog helt fra 1994 til sin død. Felles-dokumentet om "Kirkens apostolske karakter" fra 2006, er et eksempel på hvordan hun som nytestamentlig forsker preget arbeidet. I tidligere felleskirkelige uttalelser var det vanlig å skrive en konsensus-tekst, som unngikk problemer, og satte inn henvisninger til bibeltekster som overflatisk referanse. Dette dokumentet var helt annerledes drøftende, og vi kan høre Turid Karlsen Seims stemme når det sies at bibeltekstene må presenteres "i sin kompleksitet", og må tolkes hver for seg. Vi hører hennes stemme også på et annet punkt. Utredningen tok ikke opp et spørsmål der det er stor uenighet mellom katolikker og lutheranere, nemlig ordinasjon av kvinner. Men der sier de lutherske medlemmene at når dokumentet snakker om "prestetjeneste (ministry)", vil de inkludere både menn og kvinner.

I organer som Teologisk Nemnd og Lærenemnda for Den norske kirke hadde Turid Karlsen Seim sentrale oppgaver, som henholdsvis leder og nestleder. Lærenemnda ble opprettet for å legge et teologisk grunnlag for vedtak i kirkens styringsorganer. Det vanskeligste spørsmålet i perioden fra 2002 til 2006 var synet på homofile og lesbiskes samliv. Turid Karlsen Seim hadde lagt grunnlaget for et teologisk syn på samliv i utredningen fra det

2. Noen av Turid Karlsen Seims verv: Holbergprisens akademiske komité, 2004–2009, Scientific Advisory Committee to the Rector, Vienna University, The Standing Board of Electors to the Lady Margaret's Professorship of Divinity, University of Cambridge, Riksbankens Jubileumsfonds komité for større programmer, Board member, Institute for Ecumenical Research, LWF, (12 år), Steering Committee of Studiorum Novi Testamenti Societas, Editorial Board of Journal of Biblical Literature 2007–2009, Teologisk Nemnd for Den norske kirke, 1980–84, 1991–98, leder 1997–98.

regjeringsoppnevnte Samboerutvalget.³ Med hensyn til samboere kritiserer hun kirken for å fokusere ensidig på spørsmålet om ordning (ekteskap eller ikke), istedenfor å rette oppmerksomheten mot de etiske kvalitetene ved samlivet.

I Lærenemnda gjorde Turid Karlsen Seim en umåtelig sterk innsats for å etablere en felles basis for de to diametralt motsatte syn i nemnda. Hun fikk begge parter til å akseptere at Bibelen ikke kunne forstås uten tolkning, slik at også de mest konservative måtte akseptere at deres syn bygget på en tolkning av Bibelen. Selv om nemnda delte seg i to like store fraksjoner når den skulle anvende disse felles prinsippene i 2006, var denne felles basis avgjørende for den videre utvikling. Den endret debatt-situasjonen, og i løpet av bare ti år vant full anerkjennelse av homofile og lesbiske, inkludert rett til kirkelig vielse, fram. Den teologiske og diplomatiske innsatsen Turid Karlsen Seim gjorde i det stille, langt fra aktivistenes og medias søkelys, var helt avgjørende for dette resultatet.

Turid Karlsen Seim var et menneske med et sterkt intellekt, analytisk evne og en frapperende (bergensk) evne til å formulere seg, klart og skarpt. Hun kjente seg igjen i slike beskrivelser, men sa – også i det intervjuet jeg har sitert fra: ”Det jeg ville savne i beskrivelsen, er at jeg som alle andre lever med stor sårbarhet i livet.” Den andre siden av styrken var en sårbarhet som det ikke alltid var lett for utenforstående å se. Den var derimot åpenbar i hennes forhold til familie og venner, der hun viste – og mottok stor tillit og kjærlighet. Hun var varm, generøs og omsorgsfull.

Den siste fasen i livet ble vanskelig. De som kjente henne og arbeidet tett sammen med henne, skjønnte at hun var dårlig. Da hun våren 2015 dro til Norge for tre dager for å motta økumenikk-prisen, ble hun umiddelbart innlagt på sykehus, fikk konstatert bukspyttkjertel-kreft, og kunne ikke vende tilbake til Roma og instituttet. Det var et sjokk og en stor sorg for henne at hun ikke kunne ta sin avskjed med instituttet, som var planlagt til høsten 2015. Den utsettende kreftbehandlingen var i første omgang vellykket, og hun kunne glede seg over feiringen av sin 70-årsdag 8. oktober 2015 med et festskrift utgitt av hennes doktorander, en samling studier av norske og internasjonale kollegaer som viste hennes store faglige bredde.⁴

I møte med sykdommen beholdt hun en personlig styrke, hun klaget ikke

3. NOU 1999:25, ”Samboerne og samfunnet,” der hun skrev Vedlegg 2, en ”historisk og argumentativ skisse” om ”Tradisjoner og posisjoner i kirkens syn på samliv”.
4. A.H. Grung, M. Bjelland Kartzow, A.R. Solevåg, utg. *Bodies, Borders, Believers: Ancient Texts and Present Conversations: Essays in Honor of Turid Karlsen Seim on her 70th birthday* (Eugene, OR: Pickwick Publications, 2015).

over sin skjebne, men virket på en merkelig måte forsonet med den. Men etter hvert kom alle sideeffektene av kreften opp slik at hun mistet krefter, og hun døde stille 3. november 2016.

Vi vil hedre og lyse fred over Turid Karlsen Seims minne.

En bibliografi over Turid Karlsen Seims publikasjoner finnes på
<http://folk.uio.no/sveinb/TKS.pdf>